

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

Скворцова Ольга Володимирівна

УДК 343.77:630 (282.247.34)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ (НА ПІДСТАВІ МАТЕРІАЛІВ ПРАКТИКИ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ)

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Таврійському національному університеті ім. В.І. Вернадського Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ГЛУШКОВ Валерій Олександрович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЄМЕЛЬЯНОВ В'ячеслав Павлович,
Інститут вивчення проблем злочинності при АПрН України,
головний науковий співробітник;

кандидат юридичних наук, доцент
МИРОШНИЧЕНКО Наталія Анатоліївна,
Одеська національна юридична академія,
директор Інституту прокуратури та слідства.

Захист відбудеться «___» _____ 2007 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2007 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Окрім надзвичайно важливого значення лісу як природного ресурсу і його використання для задоволення потреб людини в деревині та іншій лісовій продукції, даний об'єкт природи має не меншу цінність через вплив на клімат, атмосферу, виконання ґрунтозахисних, водоохоронних та інших корисних функцій, а також свою роль в оздоровленні, відпочинку, забезпеченні культурних та естетичних потреб суспільства. Лісистість України становить лише 15,7% (при оптимальному для неї показнику — 20%). У Криму ліси займають лише 10% території, що вдвічі менше світових стандартів.

Щоб запобігти виснаженню лісових ресурсів України, сучасне право встановлює не тільки вимоги щодо їхнього раціонального використання, але й відповідальність за незаконні посягання на даний природний об'єкт, які можуть спричинити необоротні негативні зміни в довкіллі загалом. Масова вирубка лісів, у тому числі незаконна, на території нашої держави призводить до ерозії ґрунтів, виснаження річок, негативних змін клімату, що погіршує життя людей. Наприклад, вирубка лісів у Карпатах стала причиною зсувів, які заподіяли екологічну та економічну шкоду, що підриває економіку не тільки регіону, а й усієї держави. У Криму ж ліс — це головний організм, який відновлює і збагачує атмосферу, захищає узбережжя від безлічі пагубних факторів, зберігає цілющий кримський клімат. Тому дослідження діяння у вигляді незаконної порубки лісу як одного зі злочинних посягань на лісові ресурси є актуальним, особливо на тлі нинішньої екологічної ситуації в Україні, що характеризується глибокою кризою.

Окремі аспекти обраної теми та суміжні з ними питання розглядалися в працях Н.Г. Баканєвої, С.Б. Гавриша, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, Е.М. Жевлакова, О.С. Колбасова, М.І. Коржанського, З.Г. Корчевої, М.І. Краснова, О.І. Красова, Ю.І. Ляпунова, В.К. Матвійчука, П.В. Мельника, Н.А. Мирошніченко, П.В. Мірошника, В.Л. Мунтяна, В.О. Навроцького, П.Т. Некіпелова, Є.І. Немировського, В.І. Осадчого, В.Д. Пакутіна, В.В. Петрова, П.Ф. Повеліциної, Г.М. Полянської, Б.Г. Розовського, О.В. Сасова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, Ю.С. Шемшученко, В.А. Широкова та інших вітчизняних і російських учених. Утім, залишилося коло питань, які потребують подальшої розробки, оскільки опубліковані праці стосуються їх лише фрагментарно. Більшу частину досліджень виконано на базі кримінального законодавства, що діяло раніше.

Зміна редакції норми, що регламентує відповідальність за незаконну порубку лісу, в Кримінальному кодексі України (далі — КК України) 2001 року обґрунтовує необхідність детального наукового аналізу ознак даного складу злочину для усунення труднощів і розробки рекомендацій щодо застосування досліджуваних положень кримінального законодавства на практиці, відмежування незаконної порубки лісу від суміжних складів злочинів і аналогічного адміністративного делікту.

Вищезазначене, поряд з потребою вдосконалення аналізованої кримінально-правової норми, обумовило вибір теми даної дисертації.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації розглядалася і була затверджена вченою радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського 24 березня 2004 року згідно з науковим напрямом роботи кафедри кримінального права і кримінології за темою «Кримінально-правові аспекти судово-правової реформи в Україні» (номер державної реєстрації теми — 0104U004158).

Мета і завдання дослідження. Основною метою дисертаційного дослідження є аналіз особливостей ознак складу незаконної порубки лісу, обґрунтування низки теоретичних положень і розробка на підставі одержаних у ході дослідження результатів рекомендацій щодо правильної кваліфікації даного злочину та пропозицій стосовно вдосконалення чинного кримінального законодавства.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

простежити розвиток норм кримінально-правової відповідальності за незаконну порубку лісу в історичному аспекті та виявити факти, що її обумовлюють;

сформулювати поняття незаконної порубки лісу як злочину;

здійснити аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 246 КК України;

позначити критерії відмежування кримінально караної порубки лісу від суміжних складів злочинів і аналогічного адміністративного делікту;

дослідити наявність обставин, які виключають злочинність незаконної порубки лісу, і можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності за її вчинення;

сформулювати рекомендації щодо вдосконалення кримінально-правової норми, яка регламентує відповідальність за незаконну порубку лісу.

Об'єктом дослідження є явище, пов'язане із кримінально-правовою охороною лісу.

Предметом дослідження виступає незаконна порубка лісу, особливості її кваліфікації, а також слідча, прокурорська та судова практика стосовно даного суспільно небезпечного діяння.

Методи дослідження визначалися метою і завданнями, поставленими в роботі, а також об'єктом і предметом дослідження. Історико-правовий метод застосовувався для аналізу історичного аспекту розвитку в Україні законодавства про кримінальну відповідальність за незаконну порубку лісу. Метод системно-структурного аналізу, формально-логічний та порівняльно-правовий методи дозволили здійснити дослідження ознак складу незаконної порубки лісу, розглянути питання відмежування даного кримінально караного діяння від суміжних складів правопорушень та інші спеціальні питання відповідальності за незаконну порубку лісу, а також розробити пропозиції з удосконалення редакції ст. 246 КК України і рекомендації щодо правильної правової кваліфікації незаконної порубки лісу. За допомогою формально-юридичного методу пояснювалася логіка законодавця, закладена в аналізованій

кримінально-правовій нормі. Статистичний метод використовувався під час вивчення слідчої, прокурорської та судової практики з даного складу злочину.

Теоретичною основою роботи стали праці вчених у галузі як кримінального, так і екологічного права. Дисертаційне дослідження також базується на положеннях галузевих юридичних наук — кримінального, адміністративного, цивільного, кримінально-процесуального права та кримінології.

Нормативною базою дослідження є Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закони України, нормативні акти, що регламентують порядок користування лісами, постанови Пленуму Верховного Суду України.

Емпіричну базу дисертації становлять матеріали вивчення понад 70 кримінальних справ про незаконні порубки лісу, вчинені на території АР Крим у період з 1993 року до 2006 року; статистичні дані щодо незаконних порубок лісу УІТ при ГУ МВС України в АР Крим, Республіканського комітету з лісового та мисливського господарства АР Крим; матеріали з предмета дослідження, надані прокуратурою АР Крим, Сімферопольською міжрайонною природоохоронною прокуратурою, Керченською міжрайонною природоохоронною прокуратурою; результати анкетування службових осіб правоохоронних органів, уповноважених проводити досудове розслідування, з розроблених питань (про причини, труднощі виявлення і розслідування, кваліфікації, підстави припинення кримінальної справи тощо) стосовно незаконних порубок лісу.

Наукова новизна одержаних результатів. Це перше в Україні дисертаційне дослідження питань кримінально-правової характеристики та кваліфікації екологічного злочину у вигляді незаконної порубки лісу, здійснене відповідно до регламентації даного діяння в новому КК України 2001 року на підставі матеріалів практики АР Крим.

Обґрунтовано низку нових теоретичних висновків, уточнено зміст окремих понять і термінів, які мають теоретичне та практичне значення. Це відобразилося в наступних положеннях і пропозиціях, які виносяться на захист:

уперше:

сформульовано узагальнене поняття незаконної порубки лісу як злочину за КК України 2001 року;

здійснено дослідження обставин, що виключають злочинність конкретного екологічного діяння у вигляді незаконної порубки лісу;

обґрунтовано пропозицію щодо доповнення доктринальної редакції ст. 246 КК України спеціальним видом звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу;

удосконалено:

поняття об'єкта незаконної порубки лісу з огляду на його триступінчасту класифікацію «по вертикалі» (загальний, родовий, безпосередній) і класифікацію безпосереднього об'єкта «по горизонталі» (основний, додатковий, факультативний);

доктринальну редакцію ст. 246 КК України шляхом виділення кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів даного злочину та

доповнення редакції аналізованої норми приміткою задля відображення показників грошового вираження шкоди, заподіяної незаконною порубкою лісу;

знайшли подальший розвиток:

дослідження процесу становлення криміналізації незаконної порубки лісу в Україні та факторів, які вплинули на цей процес;

догматичний аналіз ознак об'єктивної сторони складу незаконної порубки лісу, на підставі якого обґрунтовано і запропоновано авторське тлумачення терміна «порубка лісу» та авторське визначення предмета досліджуваного злочину;

вивчення суб'єктивних ознак досліджуваного складу злочину щодо особливостей визначення форми вини та характеристик суб'єкта незаконної порубки лісу;

наведено додаткові аргументи:

щодо необхідності надання Пленумом Верховного Суду України низки роз'яснень стосовно деяких особливостей складу незаконної порубки лісу;

на користь створення Екологічного кодексу України як єдиного нормативно-правового акту, який регулює екологічні правовідносини;

для обґрунтування критеріїв розмежування кримінально караної порубки лісу з аналогічним адміністративно-правовим деліктом і низкою суміжних складів злочинів.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в дисертації результати можуть бути використані у:

науково-дослідницькій діяльності — як теоретична основа для подальших наукових розробок у галузі кримінального та адміністративного права України;

законотворчості — через доповнення редакції ст. 246 КК України кваліфікованими і особливо кваліфікованими складами даного злочину, а також спеціальним видом звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу та при розробці роз'яснень у постановах Пленуму Верховного Суду України щодо питань кримінально-правової характеристики та кваліфікації незаконної порубки лісу;

навчальному процесі — для підготовки навчальних і навчально-методичних матеріалів у галузі кримінального права;

правозастосовній діяльності — для підвищення рівня юридичної підготовки та ефективності діяльності працівників судів і правоохоронних органів задля уникнення можливих помилок і неточностей при розв'язанні відповідних питань у слідчій та судовій практиці; для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у протидії екологічним злочинам.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися: на II Всекримській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених, присвяченій 10-річчю Таврійського екологічного інституту «Крым XXI века: культура, наука, политика, экономика, экология» (Сімферополь, 2002); на X Міжнародній історико-правовій конференції «Історико-правові проблеми автономізму та федералізму» (Севастополь, 2003); на XII історико-правовій конференції «Етнонаціональні

чинники в історії державно-правового будівництва» (Бахчисарай, 2004); на VII звітній науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ (Сімферополь, 2005).

Положення дисертації доповідалися і обговорювалися на засіданні кафедри кримінального права і кримінології Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені в сімох наукових статтях, чотири з яких опубліковано у фахових наукових виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів (поділених на дев'ять підрозділів та три пункти), висновків, списку використаних джерел з 283 найменувань і додатка. Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них основний текст — 193 сторінки, список використаних джерел — 23 сторінки, додаток — 2 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації; показано зв'язок теми з науковими програмами і планами; сформульовано мету роботи і завдання, які необхідно виконати для її досягнення; позначено об'єкт, предмет, теоретико-методологічну базу дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, а також положення і висновки, які виносяться на захист; зазначено форми апробації результатів дисертації.

Перший розділ «Загальна кримінально-правова характеристика незаконної порубки лісу» має три підрозділи. У розділі здійснюється історико-правовий аналіз законодавства про кримінальну відповідальність за незаконну порубку лісу; дається загальна характеристика злочинної порубки лісу як одного з видів лісопорушень; формулюється поняття незаконної порубки лісу з урахуванням проаналізованих загальних ознак даного діяння як злочину та особливостей елементів складу незаконної порубки лісу; зазначаються і досліджуються обставини, що виключають злочинність незаконної порубки лісу.

У **підрозділі 1.1. «Історико-правовий аналіз законодавства про кримінальну відповідальність за незаконну порубку лісу»** послідовно аналізується кримінально-правова охорона лісу від незаконної вирубки на території нашої держави від перших законодавчих актів до нині діючого КК України 2001 року. Наголошується наступне: історично склалося так, що збереження лісових ресурсів України завжди мало загальнодержавне, а не місцеве значення.

Зазначається, що до зародження правових засад охорони лісу відносини між природою і людиною регулювалися звичаєвим правом (стародавніми звичаями), до якого в Україні ставилися з особливою повагою.

На підставі дослідження літературних та законодавчих джерел вказується, що основи кримінально-правової охорони лісу від незаконної вирубки

зародилися в ранньофеодальний період існування нашої держави (X—XI століття). Здійснений аналіз також дозволив дійти висновку, що подальший розвиток лісового законодавства і норм кримінально-правової відповідальності за лісопорушення (зокрема, за незаконну порубку лісу) відбувався під впливом низки соціальних та системно-правових чинників, пов'язаних із автономією вітчизняного законодавства та запозиченнями до нього правових конструктів інших держав (Литви, Польщі, Росії); значущості порушень екологічних прав у системі об'єктів кримінально-правової охорони; системної спрямованості делікту порубки лісу на захист прав окремих власників або забезпечення екологічної безпеки держави в цілому.

Також підкреслюється, що сучасний етап розбудови правової держави в Україні ознаменований формуванням єдиного кримінального законодавства в галузі охорони довкілля. Йдеться про розробку окремого розділу VIII «Злочини проти довкілля» в новому КК України 2001 року, де ст. 246 регламентує відповідальність за незаконну порубку лісу.

У *підрозділі 1.2. «Поняття та ознаки незаконної порубки лісу як злочину»* увагу зосереджено на тому, що в юридичній літературі та законодавстві не існує єдиного поняття незаконної порубки лісу, яке б розкривало сутність і зміст даного кримінально караного діяння.

Всебічно дослідивши теоретичний матеріал та правові джерела, можна зробити висновок, що незаконна порубка лісу є одним з видів лісопорушення, кримінальна відповідальність за яке настає лише у випадку, коли вчинене особою діяння кваліфікується кримінальним законом як злочин. Аналізуються причини здійснення незаконних порубок лісу.

На встановлених загальних ознаках (суспільна небезпека, протиправність, винність та караність) незаконної порубки лісу як злочину в сукупності з виявленими особливостями елементів даного складу злочину базується сформульоване поняття досліджуваного діяння: «Під таким злочином слід розуміти суспільно небезпечне, протиправне, кримінально каране, винне (з умисною або змішаною, за наявності необережності щодо наслідків, формою вини) діяння, яке охоплює формальний (при посяганні на особливо охоронювані ліси) і матеріальний (у разі завдання істотної шкоди) складу, здійснене загальним або спеціальним (з використанням службового становища) суб'єктом шляхом активних дій у вигляді порубки сиророслих дерев і чагарників, що стоять на пні та ростуть на території лісового фонду, і тим самим посягає на суспільні відносини, які забезпечують раціональне використання лісів, їхню охорону та відтворення».

У *підрозділі 1.3. «Обставини, що виключають злочинність незаконної порубки лісу»* у числі таких аналізуються крайня необхідність, виконання наказу або розпорядження, а також діяння, пов'язане з ризиком (або виправданий екологічний ризик).

Дослідження чинного законодавства і наукової літератури дозволило стверджувати наступне: 1) не є екологічним злочином у вигляді незаконної порубки лісу заподіяння меншої шкоди довкіллю (зокрема, лісовим ресурсам) унаслідок усунення більшої небезпеки, що загрожує інтересам держави і

суспільства, особистості, правам даної особи та інших громадян, якщо така небезпека не могла бути усунута іншими засобами, і шкода шляхом незаконної порубки лісу була заподіяна вчасно, тобто впродовж часу існування стану гострої потреби; 2) не є злочином заподіяння шкоди шляхом незаконної порубки лісу при правомірному виконанні особою в межах її професійних функцій законного наказу або розпорядження, що має розпорядницький характер, не суперечить чинному законодавству та віддається відповідною особою і в належному порядку, в межах її повноважень; 3) виправданим, на нашу думку, слід визнавати ризик, якщо поставлена мета не могла бути досягнута ніякими іншими діями, не пов'язаними з ризиком, відсутня ймовірність настання необоротних наслідків для довкілля, а особа, що допустила ризик, обґрунтовано вважала, що вжила достатніх заходів для запобігання шкоди екологічним інтересам.

Відзначається, що запровадження вперше в КК України 2001 року таких кримінально-правових інститутів, як виконання наказу або розпорядження і виправданий ризик, дозволяє ще більш чітко — порівняно з кримінальним законодавством, яке діяло раніше — окреслити рамки кримінальної відповідальності особи за незаконну порубку лісу.

Другий розділ «Об'єктивні ознаки складу незаконної порубки лісу» складається з двох підрозділів. У ньому всебічно аналізуються такі елементи розгляданого складу злочину, як об'єкт та об'єктивна сторона; вносяться пропозиції щодо вдосконалення існуючої редакції ст. 246 КК України.

У *підрозділі 2.1. «Об'єкт незаконної порубки лісу»* досліджуються особливості об'єкта та предмета даного злочинного діяння.

З огляду на те, що проблема визначення поняття об'єкта злочину досі не розв'язана однозначно, у цій праці під об'єктом посягання розуміється сукупність суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом. Система даних відносин, якій шкодить будь-який злочин, і виступає загальним об'єктом незаконної порубки лісу.

Відзначивши дискусійність питання про визначення родового об'єкта екологічних злочинів (серед них — незаконної порубки лісу) та проаналізувавши наявні в літературі точки зору, робиться висновок, що як такий об'єкт слід розглядати сукупність суспільних відносин, які забезпечують охорону природного середовища навколо людини, його поліпшення та оздоровлення поряд з раціональним використанням і відтворенням природних ресурсів. Звертається увага на те, що, не будучи принципово новою для науки кримінального права, ця позиція підсумовує в собі найбільш логічні та обґрунтовані підходи до розв'язання поставленого питання.

Щоб конкретизувати зміст родового об'єкта щодо незаконної порубки лісу, провести розмежування даного діяння із суміжними посяганнями та правильно кваліфікувати вчинене, розглядається проблема визначення безпосереднього (основного, додаткового, факультативного) об'єкта досліджуваного злочину. Здійснене дослідження дозволяє визнати основним безпосереднім об'єктом незаконної порубки лісу суспільні відносини, що забезпечують науково обґрунтоване, раціональне використання лісів, їхню

охорону та відтворення для теперішніх і майбутніх поколінь. Додатковим безпосереднім об'єктом незаконної порубки лісу, що «потерпає» поряд з основним, є відносини в галузі господарської діяльності. Як факультативний безпосередній об'єкт незаконної порубки лісу — який даний злочин в одних випадках змінює, а в інших не змінює — слід розглядати відносини, що забезпечують збереження здоров'я людей, культурних та духовних цінностей.

Зважаючи на те, що повніше уявлення про об'єкт даного злочину дає його предмет, значне місце в дисертації відводиться дослідженню цієї ознаки складу незаконної порубки лісу. На підставі цього робиться такий висновок: предметом незаконної порубки лісу є сиророслі дерева та чагарники, що стоять на пні та ростуть на території лісового фонду. Особливо підкреслюється, що дерева та чагарники, які виступають предметом аналізованого злочину, мають бути дикорослими, або вони є лісовими насадженнями, що являють собою захисні та інші штучні насадження дерев та чагарників, які в сукупності набувають корисних властивостей дикорослих лісів.

Щоб не виникало суперечливих ситуацій при застосуванні ст. 246 КК України щодо питання, визнавати чи ні сухостійний (мертвий) ліс предметом незаконної порубки лісу поряд із сиророслим (живим), Пленуму Верховного Суду України пропонується дати наступне роз'яснення: предметом незаконної порубки лісу визнаються дерева та чагарники, які не втратили своїх природних біологічних функцій, тобто сиророслий ліс.

Далі, оскільки предметом незаконної порубки лісу є дерева та чагарники, що ростуть як у лісах загального користування, так і на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, аналізується і обґрунтовується пропозиція про виділення в ст. 246 КК України кваліфікованого складу злочину, що передбачатиме серйознішу відповідальність за порубку деревостанів, які мають особливий статус та становлять особливу цінність для народу України. Виявлено, що в АР Крим майже 30% кримінальних справ, порушених за ст. 246 КК України з січня 2001 року до листопада 2005 року, містять факти здійснення незаконних порубок або на особливо охоронюваних територіях, або стосовно винятково цінних об'єктів рослинного світу.

У *підрозділі 2.2. «Об'єктивна сторона незаконної порубки лісу»* аналізуються обов'язкові та факультативні ознаки, спірні поняття об'єктивної сторони як елемента складу досліджуваного злочину.

Відзначається, що проблема вивчення об'єктивної сторони незаконної порубки лісу — це, передусім, проблема аналізу бланкетної диспозиції ст. 246 КК України, яка відсилає за уточненням ознак незаконної порубки лісу до широкого кола нормативних актів, порушення вимог яких обумовлює незаконність порубки лісу. Наявність факту, коли джерелом кримінального права практично стає не закон, а нормативні акти центральних органів виконавчої влади, зумовлює підтримувану в роботі необхідність створити єдиний нормативно-правовий акт у вигляді Екологічного кодексу України.

Проведене дослідження дозволило встановити, що незаконною порубкою лісу визнається порубка, здійснювана з порушенням передбаченого законодавством порядку, а також без належного дозволу або за наявності

дозвільного документа, але з недотриманням передбачених у ньому умов (місця, способу, строків порубки, кількості та порід дерев і чагарників тощо).

Наголошується, що скоєння аналізованого злочину можливе тільки шляхом дії.

На підставі аналізу чинного законодавства і наукової літератури стверджується, що «порубка лісу» поряд з його повним знищенням (шляхом втрати природних зв'язків із середовищем виростання) охоплює і випадки пошкодження дерев та чагарників до ступеня припинення росту, внаслідок чого не буде доцільним вносити зміни до диспозиції ст. 246 КК України, встановивши відповідальність за «пошкодження до ступеня припинення росту дерев та чагарників» поряд з «незаконною порубкою».

Об'єктивна сторона незаконної порубки лісу має подвійну форму вираження, тобто її диспозиція охоплює як матеріальний, так і формальний склад. Через це встановлено, що наявність істотної шкоди (визначається з огляду на вартісний, кількісний та якісний критерії), передбаченої в диспозиції ст. 246 КК України, є обов'язковою для настання кримінальної відповідальності лише при здійсненні незаконної порубки дерев та чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях (матеріальний склад досліджуваного злочину). Для обчислення розміру заподіяної шкоди законодавством установлені спеціальні такси. Незаконна порубка дерев та чагарників у заповідниках, на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду або в інших особливо охоронюваних лісах вважається закінченою з моменту рубання (відділення дерева або куща від кореня або їхнього пошкодження до ступеня припинення росту) першого дерева або куща незалежно від шкоди, заподіяної такими діями (формальний склад).

При цьому вказується, що встановлення причинного зв'язку між дією та настанням негативних екологічних наслідків є необхідним при здійсненні незаконної порубки лісу як з матеріальним, так і з формальним складами. Зазначається, що найправильніше виходити з теорії «необхідного заподіяння». Особливість установлення причинного зв'язку при здійсненні незаконної порубки лісу з формальним складом обумовлена тим, що визначення шкоди, яка присутня завжди, не є обов'язковим для визнання вчиненого діяння злочином через велику суспільну небезпеку самих протиправних дій. Отже, в даному випадку треба встановлювати можливий причинний зв'язок.

Щоб полегшити процес кваліфікації діянь, які містять матеріальний склад незаконної порубки лісу, для однакового розуміння їхніх наслідків на практиці розроблено пропозицію щодо доповнення ст. 246 КК України приміткою (за прикладом господарських злочинів, до яких зараховувалася незаконна порубка згідно з КК України 1960 року), де буде чітко позначено, яку шкоду в грошовому вираженні слід визнавати істотною: «Дії, передбачені в даній статті, вважаються такими, що заподіяли істотну шкоду лісовому господарству, якщо сума цієї шкоди, обчислена за затвердженими Кабінетом Міністрів України таксами, в сто й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян». Застосуванню підлягають такси, що діяли на момент скоєння злочину.

Для визначення характеру об'єктивної сторони та ступеня суспільної небезпеки розглянутого кримінально караного діяння є вкрай важливим встановлення таких факультативних ознак об'єктивної сторони незаконної порубки лісу, як способу (рубання, спилювання, корчування, випалювання коріння дерева, вибух або інші загальнонебезпечні способи), засобів та знарядь (різноманітні механізми, технічні прилади, хімічні та транспортні засоби тощо) скоєння даного злочину, а також місця й часу його скоєння, які до того ж у певних випадках впливають на визначення розміру заподіяної шкоди. На кваліфікацію дані ознаки не впливають.

Третій розділ «Суб'єктивні ознаки складу незаконної порубки лісу» складається з двох підрозділів. Цей розділ містить характеристику ознак суб'єкта та суб'єктивної сторони незаконної порубки лісу, а також пропозиції щодо вдосконалення ст. 246 КК України.

У *підрозділі 3.1. «Суб'єкт незаконної порубки лісу»* аналізуються особливості та проблемні питання, пов'язані з виявленням суб'єкта даного злочину. Представляється, що визнання чинним законодавством осудної фізичної особи, яка досягла шістнадцятирічного віку, суб'єктом незаконної порубки лісу є цілком обґрунтованим. Мотивуванням може слугувати те, що з огляду на рівень розумового та фізичного розвитку, свідомості особи, саме з досягненням цього віку в неї з'являється здатність якнайповніше розуміти фактичні ознаки розглянутого діяння, усвідомлювати суспільну небезпеку незаконної порубки лісу, а також застосовувати різні технічні засоби при її здійсненні. Вказується на брак підстав як для підвищення, так і для зниження віку кримінальної відповідальності.

Згідно з територіальним принципом чинності кримінального закону в просторі (ч. 1 ст. 6 КК України) визначено, що за колом осіб суб'єктом незаконної порубки лісу можуть бути громадяни України, іноземні громадяни (окрім осіб, що мають дипломатичний імунітет), особи без громадянства.

Виявилося, що серед суб'єктів незаконної порубки лісу можуть бути службові особи, чий службовий обов'язок передбачає охорону лісів. Оскільки така ситуація полегшує винному здійснення порубки лісу та істотно збільшує суспільну небезпеку вчиненого, слушним і доцільним представляється запровадження до ст. 246 КК України кваліфікуючої ознаки «з використанням службового становища». Під особами, що скоїли даний злочин «з використанням службового становища», пропонується розглядати службових осіб органів управління лісами та лісовою охороною, а також службових осіб юридичних осіб-лісокористувачів. Використання свого службового становища іншою службовою особою, її розпорядження або інше сприяння, що спричинило здійснення незаконної порубки лісу, мають кваліфікуватися за сукупністю ст. 246 КК України і відповідного службового злочину. Дії будь-якої службової особи, що були вчинені без використання нею свого службового становища та утворили склад незаконної порубки лісу, розглядатимуться як дії загального суб'єкта і кваліфікуватимуться винятково за ст. 246 КК України.

Стверджується, що сьогодні запровадження інституту кримінальної відповідальності юридичної особи за здійснення екологічних злочинів (у тому

числі за незаконну порубку лісу) є недоцільним, бо тільки фізична особа може бути винною та особисто понести осуд держави через скоєний нею злочин, чим можна досягти цілей покарання.

У **підрозділі 3.2. «Суб'єктивна сторона незаконної порубки лісу»** подано аналіз обов'язкових та факультативних ознак суб'єктивної сторони даного складу злочину.

Як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 246 КК України, окреслюється форма вини.

Проведене дослідження показало, що в процесі визначення форми вини незаконної порубки лісу як конкретного кримінально караного діяння може виникнути низка спірних ситуацій. Через велику кількість думок і різночитань з даного питання уявляється, що стосовно чинної редакції ст. 246 КК України в роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України буде доцільно відзначити наступні висновки:

- суб'єктивна сторона при здійсненні даного злочину в лісах, захисних та інших лісових насадженнях може характеризуватися умислом (прямим або непрямым) або змішаною (подвійною) формою вини (за наявності необережності щодо наслідку, передбаченого в ст. 246 КК України);

- суб'єктивна сторона незаконної порубки лісу в заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах може характеризуватися винятково прямим умислом.

Звертається увага на те, що мотив і ціль не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони даного складу злочину, бо вони не згадані в диспозиції ст. 246 КК України та не впливають на кваліфікацію. Однак правильне визначення мотивів і цілей діяння дозволяє усвідомити зміст і сутність причин та умов здійснення незаконної порубки лісу, зробити кримінологічний аналіз особистості злочинця та розробити заходи щодо запобігання даному кримінально караному діянню; вони можуть ураховуватися судом при призначенні покарання за цей злочин. Зустрічаються такі мотиви незаконної порубки лісу: корисливі, хуліганські спонукання, нехтування законодавства про охорону природи тощо. Встановлено, що першорядною ціллю даного діяння є заволодіння деревостанами.

Четвертий розділ «Спеціальні питання відповідальності за незаконну порубку лісу» має два підрозділи. У цьому розділі аналізується можливість виділення в ст. 246 КК України кваліфікованих складів незаконної порубки лісу; висвітлюються питання, пов'язані з пошуком розмежувальних критеріїв досліджуваного складу злочину із суміжними складами правопорушень, а також питання звільнення від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу.

У **підрозділі 4.1. «Кваліфікуючі ознаки»** вказується на неможливість кримінально-правової оцінки кваліфікуючих обставин стосовно незаконної порубки лісу, оскільки зараз у ст. 246 КК України їх немає. При цьому виокремлюються обставини, що істотно підвищують суспільну небезпеку самого посягання та особи, яка його вчинила, що, як представляється, має супроводжуватися посиленням відповідальності. На цій підставі пропонується

в ст. 246 КК України зазначити, що «повторність» уважатиметься кваліфікуючою ознакою лише тоді, коли кожна з порубок являтиме собою кримінально каране діяння.

З 1 січня 2001 року до 1 листопада 2005 року в АР Крим кількість кримінальних справ, порушених за фактом здійснення незаконних порубок лісу спільно зусиллями декількох осіб, склала 12% від загальної кількості кримінальних справ, порушених за ст. 246 КК України. Облік даних показників і збільшення масштабів скоєння даного злочину організованими групами дозволили обґрунтувати пропозицію щодо виділення в досліджуваній кримінально-правовій нормі наступних кваліфікуючих ознак: здійснення незаконної порубки лісу «групою осіб» (як без попередньої змови, так і з попередньою змовою) та «організованою групою».

Аналіз статистичних матеріалів (за даними УІТ при ГУ МВС України в АР Крим, із січня 2002 року до листопада 2005 року «істотною» шкодою, заподіяною незаконною порубкою лісу, визнавалася шкода, яка у грошовому вираженні становила від 450 грн. до 74 859 грн.) дав можливість аргументувати положення про диференційований підхід щодо визначення шкоди в кожному конкретному випадку лісопорушення. Тому вважається доцільним виділення в ст. 246 КК України поряд з «істотною» шкодою також «великої» і «особливо великої» шкоди як, відповідно, кваліфікуючої та особливо кваліфікуючої ознак незаконної порубки лісу, відобразивши їхні різні грошові показники в примітці до даної статті.

У **підрозділі 4.2. «Розмежування із суміжними складами правопорушень. Звільнення від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу»**, що включає три пункти, серед інших розв'язується проблема відмежування кримінально караної порубки лісу від аналогічного адміністративно караного делікту та зазначається, що ця межа певною мірою умовна і рухома. Пропонується здійснювати дане розмежування за трьома конкретними критеріями: 1) за підставою того чи іншого виду юридичної відповідальності (для кримінальної відповідальності це — злочин у вигляді незаконної порубки лісу; для адміністративної відповідальності — аналогічне адміністративне правопорушення); 2) за ознаками даних видів правопорушень (кожному з них властиві: суспільна небезпека, кримінальна або адміністративна протиправність відповідно, винність та караність); 3) за особливостями складів даних правопорушень у вигляді незаконної порубки лісу, які зазначено в диспозиціях відповідних норм кримінального та адміністративного законодавства.

Матеріали кримінальних справ, чинного законодавства та наукової літератури стали базою пошуку критеріїв розмежування незаконної порубки лісу з такими суміжними кримінально караними діяннями, як, по-перше, злочини проти власності з ознаками розкрадання (основними критеріями були названі предмет злочину та зміст наміру винної особи); по-друге, знищення або пошкодження лісових масивів загальнонебезпечним способом (розмежовуються за суб'єктивною стороною, а саме, за змістом наміру та наявністю цілі заволодіння деревом або чагарником при порубці лісу); по-третє,

хуліганство (як критерії відмежування вказуються спрямованість наміру винного та особливий мотив хуліганства). Щоб уникнути труднощів при кваліфікації в останньому випадку, пропонується в роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України зазначити таке: «Дії у вигляді незаконної порубки дерев та чагарників, вчинені за хуліганськими мотивами, але без грубого порушення громадського порядку і явної неповаги до суспільства, мають кваліфікуватися за ст. 246 КК України».

Порушення і вивчення проблеми помилкової, з огляду на положення чинного законодавства, кваліфікації в судовій практиці за ст. 246 КК України діянь, що полягають у знищенні та пошкодженні (в тому числі за допомогою порубки) зелених насаджень у містах та інших населених пунктах, дозволило аргументувати доцільність розгляду на законодавчому рівні питання про регламентацію кримінальної відповідальності за незаконну порубку як деревостанів, що входять до лісового фонду, так і тих, що до нього не входять (але найчастіше виконують подібні функції), в одній статті.

Аналіз можливості у встановленому законом порядку звільнити особу від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу (зокрема, через зміну обстановки) з урахуванням того факту, що цьому може сприяти усунення шкідливих наслідків вчиненого екологічного посягання, дозволив обґрунтувати пропозицію щодо доповнення редакції ст. 246 КК України спеціальним видом звільнення особи від кримінальної відповідальності за даний злочин у вигляді наступного положення: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вперше вчинила незаконну порубку лісу, при цьому добровільно та в повному обсязі відшкодувала заподіяну даним діянням шкоду або усунула шкідливі наслідки здійсненого посягання».

З огляду на вищезазначене пропонується нова редакція ст. 246 КК України.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження дає підстави для наступних висновків, що мають як теоретичне, так і практичне значення:

1. Виділено основні фактори, під впливом яких відбувався розвиток вітчизняного лісового законодавства і норм кримінально-правової відповідальності за незаконну порубку лісу в числі інших лісопорушень.

2. Сформульоване поняття незаконної порубки лісу базується на загальних ознаках досліджуваного діяння як злочину в сукупності з виявленими особливостями елементів складу незаконної порубки лісу.

3. Позначено обставини, які виключають злочинність незаконної порубки лісу — крайня необхідність; виконання наказу або розпорядження; діяння, пов'язане з ризиком (або виправданий екологічний ризик) — та сформульовано їхні ознаки.

4. Родовий об'єкт незаконної порубки лісу можна визначити як сукупність суспільних відносин, що забезпечують охорону природного середовища навколо людини, його покращення та оздоровлення поряд з раціональним використанням і відтворенням природних ресурсів.

5. Основним безпосереднім об'єктом незаконної порубки лісу є суспільні відносини, які забезпечують науково обґрунтоване, раціональне використання лісів, їхню охорону та відтворення для теперішніх і майбутніх поколінь; додатковим — відносини в галузі господарської діяльності; факультативним — відносини, що забезпечують збереження здоров'я людей, культурних та духовних цінностей.

6. Предметом даного злочину є сиророслі дерева та чагарники, які стоять на пні та ростуть на території лісового фонду. Такими можуть розглядатися лише дикорослі деревостани або лісові насадження, які набули корисних властивостей дикорослих лісів.

7. Потреба в Екологічному кодексі обумовлена необхідністю врегулювання на законодавчому рівні екологічних відносин, у тому числі через те, що, з огляду на бланкетний характер диспозиції ст. 246 КК України, для її застосування необхідно звертатись до нормативних актів центральних органів виконавчої влади, щоб розв'язати питання стосовно законності або незаконності порубки лісу.

8. «Порубка лісу» поряд з його повним знищенням (шляхом утрати природних зв'язків із середовищем виростання) охоплює і випадки пошкодження дерев та чагарників до ступеня припинення росту.

9. Суб'єктом незаконної порубки лісу може бути осудна фізична особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, в тому числі службова особа.

10. Визнання юридичної особи суб'єктом незаконної порубки лісу є недоцільним, бо тільки фізична особа може бути винною та особисто понести осуд держави через скоєний нею злочин, чим можна досягти цілей покарання.

11. Досліджувана кримінально-правова норма має бути доповнена наступними кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками: здійснення незаконної порубки лісу на територіях, узятих під посилену охорону держави, «з використанням службового становища», «повторно», «групою осіб» і «організованою групою»; із заподіянням «великої» або «особливо великої» шкоди (з відзначенням їхніх різних грошових показників, а також «істотної» шкоди, у примітці до даної статті).

12. Розмежування кримінально караної порубки лісу з аналогічним адміністративним деліктом слід здійснювати за підставою цих видів юридичної відповідальності, за ознаками даних видів правопорушень і за особливостями їхніх складів, а із зазначеними суміжними складами злочинів — за окремими складотвірними ознаками.

13. У роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України доцільно зафіксувати положення щодо предмета цього злочину; визначення його форми вини; особливостей суб'єктивної сторони незаконної порубки лісу, що надають можливість розмежовувати її з хуліганством.

14. Редакція ст. 246 КК України обґрунтовано може бути доповнена спеціальним видом звільнення особи від кримінальної відповідальності за даний злочин.

15. Запропоновано нову доктринальну редакцію ст. 246 КК України «Незаконна порубка лісу»:

«Незаконна порубка дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяла істотну шкоду, — карається...

Ті самі дії, якщо вони вчинені у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах, або з використанням службового становища, або повторно, або групою осіб, або такі, що заподіяли велику шкоду, — караються...

Діяння, передбачене частиною першою даної статті, вчинене організованою групою, або таке, що заподіяло особливо велику шкоду, — карається...

Звільняється від кримінальної відповідальності особа, що вперше здійснила незаконну порубку лісу, передбачену частинами першою та другою (тобто за винятком випадків незаконної порубки дерев і чагарників, вчиненої повторно), яка при цьому добровільно і в повному обсязі компенсувала заподіяну даним діянням шкоду або усунула шкідливі наслідки вчиненого посягання.

Примітка. Дії, передбачені в даній статті, вважаються такими, що заподіяли істотну шкоду лісовому господарству, якщо сума шкоди, обчислена згідно із затвердженими Кабінетом Міністрів України таксами, у сто й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; велику шкоду, якщо її сума в тисячу й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; особливо велику шкоду, якщо її сума у дві з половиною тисячі й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Скворцова О.В. Уголовно-правовая охрана леса в истории Украинского государства // Збірник наукових праць за матеріалами X міжнародної історико-правової конференції. — Сімферополь: Всеукраїнський інформаційно-культурний центр, 2004. — С. 362-365.

2. Скворцова О.В. Последствия вырубки лесов в истории разных этносов // Збірник наукових праць за матеріалами XII історико-правової конференції. — Сімферополь: ДіАйПі, 2005. — С. 484-486.

3. Скворцова О.В. Сравнительный уголовно-правовой анализ охраны растительного мира в Украине (по уголовным кодексам 1960 и 2001 гг.) // Матеріали VII звітної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників, курсантів і студентів. — Сімферополь: Ельнінь, 2005. — Ч. 1. — С. 99-104.

4. Скворцова О.В. Зміна обстановки як підстава звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Збірник наукових праць. — Сімферополь: Таврія, 2006. — Випуск 9. — С. 188-194.

5. Скворцова О.В. Целесообразность признания юридического лица субъектом экологического преступления // Ученые записки Таврического

национального университета им. В. И. Вернадского. — Симферополь, 2006. — Том 19 (58). — № 1. — С. 71-74.

6. Скворцова О.В. Предмет незаконной порубки леса // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — Луганськ, 2006. — Випуск 3. — С. 183-192.

7. Скворцова О.В. Отграничение уголовно наказуемой порубки леса от аналогичного административного деликта // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. — Симферополь, 2006. — Том 19 (58). — № 2. — С. 134-141.

АНОТАЦІЯ

Скворцова О.В. Кримінально-правова характеристика незаконної порубки лісу за кримінальним законодавством України (на підставі матеріалів практики АР Крим). — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеська національна юридична академія, Одеса, 2007.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням кримінально-правової характеристики незаконної порубки лісу на підставі матеріалів практики АР Крим. У роботі здійснюється історико-правовий аналіз законодавства про кримінальну відповідальність за даний злочин; визначається його поняття; розглядаються обставини, що виключають злочинність незаконної порубки лісу; досліджуються об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу даного злочину, а також питання розмежування незаконної порубки лісу із суміжними складами правопорушень та звільнення від кримінальної відповідальності за це діяння.

Дисертаційне дослідження містить низку пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, пропонує нову редакцію ст. 246 КК України.

Ключові слова: незаконна порубка лісу, порубка лісу, вид лісопорушення, істотна шкода, кримінально-правова характеристика.

АННОТАЦИЯ

Скворцова О.В. Уголовно-правовая характеристика незаконной порубки леса по уголовному законодательству Украины (на основании материалов практики АР Крым). — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 — уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2007.

В работе осуществлен глубокий и всесторонний историко-правовой анализ, посредством которого выявлены факторы, оказывавшие влияние на развитие лесного законодательства Украины и норм уголовно-правовой ответственности за незаконную порубку леса в числе иных лесонарушений на территории нашего государства.

Результатом исследования признаков данного деяния как экологического преступления и особенностей элементов его состава стало сформулированное понятие незаконной порубки леса.

Осуществлен анализ ряда обстоятельств, исключающих преступность деяния в виде незаконной порубки леса (крайней необходимости; исполнения приказа или распоряжения; деяния, связанного с риском), и возможности освобождения лица от уголовной ответственности за его совершение.

Исследован объект незаконной порубки леса, исходя из его трехступенчатой классификации «по вертикали» и классификации непосредственного объекта «по горизонтали». Изучен предмет незаконной лесопорубки. Сделан вывод, что таковым являются лишь сырораствующие деревья и кустарники, стоящие на корню и произрастающие на территории лесного фонда, причем исключительно дикорастущие древостои, либо лесные насаждения, которые приобрели полезные свойства дикорастущих лесов.

Относительно объективной стороны деяния, предусмотренного ст. 246 УК Украины, обосновывается, что «порубка леса» наряду с его полным уничтожением (путем потери естественных связей со средой произрастания) охватывает и случаи повреждения деревьев и кустарников до степени прекращения роста.

В ходе анализа субъективных признаков незаконной порубки леса установлено, что данное деяние может совершаться умышленно или, в определенных случаях, со смешанной формой вины, как общим, так и специальным (с использованием служебного положения) субъектом.

Особое внимание уделено вопросам отграничения незаконной лесопорубки от смежных составов преступлений и аналогичного административного правонарушения.

В результате всестороннего исследования круга поставленных в работе вопросов сформулированы предложения по усовершенствованию ст. 246 УК Украины и даны рекомендации по доработке разъяснений Пленума Верховного Суда Украины относительно вопросов уголовно-правовой характеристики и квалификации деяния в виде незаконной порубки леса.

Ключевые слова: незаконная порубка леса, лесопорубка, вид лесонарушения, существенный ущерб, уголовно-правовая характеристика.

SUMMARY

Skvortsova O.V. The criminal and legal characteristics of illegal felling according to the criminal legislation of Ukraine (based upon the practice of the Autonomous Republic of Crimea). — Manuscript.

The research is a Ph. D. thesis in Law (specialty 12.00.08 — Criminal Law and Criminology; Criminal Correctional law. — Odessa National Academy of Law, Odessa, 2007).

The thesis represents a complex scientific research of the problems of the criminal and legal characteristics of illegal felling based upon the practice of the Autonomous Republic of Crimea.

The author of the thesis has conducted a historical and legal analysis thus revealing the factors that influence the development of the forest regulation as well as the norms of criminal responsibility for illegal felling among other forest regulation infringements. The research of the aforementioned illicit act as an ecological crime along with the peculiarities of its corpus delicti has enabled the author to define the concept of illegal felling. O. V. Skvortsova has analyzed a number of circumstances that eliminate the criminal context in an act of illegal felling (in consideration of extreme need, fulfillment of an order, a deed that involved risk) thus providing legal grounds for releasing a person from criminal responsibility for the act. Upon a comprehensive analysis of the issues discussed in the thesis, its author puts forward a number of propositions regarding possible amendments to article 246 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: illegal felling, felling, a forest regulation infringement, significant damage, criminal and legal characteristics.